II — I тис. до н. е. В дискусії взяли участь д. і. н. Д. Я. Телегін, д. і. н. Е. А. Балагурі, к. і. н. С. А. Скорий.

В. М. Зубар захистив докторську дисертацію на тему «Херсонес Таврійський і Римська імперія (середина I ст. до н. е. — друга половина V ст.)». Робота виконана у відділі скіфо-античної археології Інституту археології АН України. На матеріалах Херсонеса досліджено загальні питання історії Північного Причорномор'я, зокрема такі з них, як проблема римської військової присутності в Південно-Західній і Південній Таврици, характер римської військової організації в цьому районі, питання про так званий Таврійський лімес. Вперше на підставі комплексного дослідження розглянуто правовий стан громадянських общин перегринського статусу і «вільних» міст, розташованих за межами офіційних кордонів імперії. Обговорення викликало жваву дискусію, в якій взяли участь д. і. н. В. І. Кадеєв, д. і. н. Ю. Г. Виноградов. Вона стосувалась класової структури херсонеського суспільства, хронології античної епохи для Херсонеса.

Одержано 25.12.91

Другий симпозіум палеолітознавців

О. О. КРОТОВА

У червні 1991 року в США відбувся другий симпозіум «Пізньопалеолітичні культурні адаптації». В його роботі брала участь група палеолітознавців з Радянського Союзу, в тому числі, один — з України.

Програма симпозіуму включала триденну конференцію та 17-денну подорож по країні. Конференція проходила 13—15 червня в м. Денвері, штат Колорадо. Великий коференц-зал Музею Національної історії протягом трьох днів був заповнений фахівцями з археології, соціальної антропології, етноархеології, геології.

Порядок денний конференції включав кілька тематичних підрозділів. Доповіді по теоретичних дослідженнях торкались питань соціології (В. Массон), взаємозв'язку стадіальності та локальності (Г. Григор'єв) у пізньому палеоліті, стратегії продовольчого забезпечення палеоіндійців (Р. Келлі).

Проблемам технології, типології та інтерпретації крем'яних виробів були присвячені доповіді американських (Р. Хадсон, М. Коллінз, Дж. Хофман, С. Таннел, Р. Боннішен) і радянських (А. Сініцин) вчених.

Багато було зроблено доповідей з регіональних проблем верхнього палеоліту (М. Праслов, І. Борзіяк) та палеоіндійської археології (Д. Стенфорд, М. Вільсон, П. Сток, М. Ларсон, Є. Джонсон).

Проблемам дослідження конкретних археологічних матеріалів у їх функціональному та історичному контекстах присвятили свої доповіді С. Вебб, І. Фрідман, К. Рехер, Г. Коробкова і З. Абрамова.

У кількох доповідях висвітлювались питання, пов'язані з вивченням фауністичних решток, продовольчого забезпечення, соціально-економічної структури суспільств первісних мисливців-збирачів (Л. Агенброд, Л. Тодд, Д. Сандерс, Л. Ханнус, Х. Амірханов, О. Кротова).

Програма подорожі по США була насичена та цікава. Ми змогли познайомитися з кількома палеоіндійськими пам'ятками, побачити розкопи на деяких з них. У штаті Пенсільванія д-р І. Адовасіо багато років досліджує багатошарову стоянку під скелястим навісом Медоу-Крофт. Вона має кілька ранніх палеоіндійських культурних шарів. Нам було продемонстровано високий рівень методики розкопок та фіксування знахідок з використанням комп'ютера, а також подальшої лабораторної обробки та зберігання.

У штаті Південна Дакота над палеонтологічною пам'яткою Хот Спрінгс з рештками мамонтів побудовано великий павільйон (дослідник Л. Агенброд). Ця пам'ятка цікава не тільки можливістю вивчення фауни та природного середовища епохи плейстоцену, а ще й як приклад того, як можна вести розкопки за рахунок прибутків, які дослідники отримують від демонстрації самої пам'ятки, процесу розкопок, продажу сувенірів тощо.

Стоянка Хадсон-Менг (штат Небраска) — місце забою бізонів, досліджувана багато років тому і вже опублікована, але із законсервованим культурним шаром, зараз досліджується повторно із застосуванням сучасної методики розкопок та фіксації знахідок за допомогою комп'ютера (дослідник Л. Тодд).

В штаті Арізона д-р В. Хайнес докладно розповів нам про стратиграфію та геологію двох вже досліджених стоянок Муррей Спрингс і Лехнер сайт. Ми також побували на розкопках середньовічного індійського археологічного та архітектурного комплексу культури Анасазі в штаті Коло-

© О. О. КРОТОВА, 1993

радо, що досліджується Археологічним науковим центром Кроу-Каньон (д-р Б. Бредлі). Ми мали змогу познайомитися з археологічними колекціями в музеях та університетах кількох штатів, побувати в національному парку Кастера в штаті Небраска, подивитися індійську резервацію в штаті Нью-Мексіко, водопад Ніагару.

На завершення поїздки ми провели два дні у Смітсоновському інституті в м. Вашінгтоні, де познайомилися з дослідженнями науковців відділу антропології палеоіндійських стоянок у Північній Америці (Д. Стенфорд), олдувейських місцезнаходжень у Південно-Східній Африці (д-р Р. Поттс), раньоголоценових пам'яток на Лабрадорі, побували в кількох лабораторіях інституту (хімічній та вивчення кераміки).

Симпозіум організувала О. Соффер (університет штату Іллінойс), що була нашим незамінним та терплячим гідом і перекладачем протягом усієї поїздки. У фінансуванні цього заходу взяла участь відома американська письменниця Джін Аул. Повсюди ми зустрічали теплий прийом та гостинність колег.

Одержано 26.11.91

Кандидатські дисертації успішно захистили:

С. Б. Ланцов на тему «Західний Крим у складі Херсонеської держави» (Інститут археології АН України);

Г. М. Белорибкін на тему «Домонгольські пам'ятки булгарського типу Верхнього Посур'я і Примокшання» (Пензенський пед. інститут);

С. М. Санжаров на тему «Катакомбна культура на території Північно-Східного Приазов'я» (Інститут археології АН України);

М. М. Кривальцевич на тему «Бронзовий вік центральної частини Білоруського Полісся» (Інститут історії Білорусії, м. Мінськ);

М. І. Лошенков на тему «Городища мілоградської культури східної частини Білоруського Полісся» (Інститут історії Білорусії, м. Мінськ).